

3. A termőhelyfeltáráásra vár az a feladat, hogy gazdaságossági számítás alapján és művelői szempontból kijelöljük a rövid vágáskorban kezelendő állományokat és kidolgozzuk a mennyiségben, minőségben kielégítő fatömeg-termelés részletes technológiáját.

4. A gazdaságosság alapforrása:

- a) A tőár kedvező irányú hatása
- b) A terület- és időegységre eső nagy fatömeg

5. Erdemes volna számotvetni, hogy ott, ahol a termőhelyi adottságok lehetővé teszik, nem volna-e helyes

- a) akác után nyárat
- b) nyár után nyárat

c) tölgy után egy-két vágásfordulóban nyárat, utána ismét tölgyet telepíteni?

Haladó erdőgazdasági törekvések a két világháború közötti korban*

LESENYI FERENC

Milyen haladó törekvések hatották át az első világháborút követő kornak az erdészét, és milyen hatásokat és intézkedéseket váltottak ki ezek a törekvések az erdőgazdaság, az erdészeti igazgatás és az erdészeti szaktudomány terén? Hogy ezt megtudjuk, mindenekelőtt meg kell ismernünk erdőgazdaságunknak azt a helyzetét, amellyel annak a kornak erdészete szemben találta magát. Meg kell ezt ismernünk azért, mert hiszen ennek a helyzetnek adottságai voltak okai és kiindulópontjai a további alakulás és fejlődés mozzanatainak is.

*

Az a kor, amelyről szólanunk kell, leszámítva az 1919. évnél azt a négy és fél hónapját, amíg a Magyar Tanácsköztársaság fennállott, irányelveit és szellemét tekintve, folytatása volt a múlt évszázad közepe óta Magyarországot is uralma alatt tartó kapitalizmusnak, amely végső kifejlődésében nálunk is a fasizmusba torkolt.

Tudjuk, hogy a kapitalizmus gazdasági életének ideológiai alapja az egyén vagyonszerzési törekvéseinek korlátolatlan szabadságát hirdető gazdasági liberalizmus volt. Kora tudományos munkásságára pedig a pozitívizmus filozófiai irányzata volt legnagyobb hatással, amely az életnek csak a közvetlenül érzékelhető, hatásaiban közvetlenül észlelhető, mérhető jelenségeit veszi fel vizsgálatai körébe.

A kapitalizmus korszelleme nagy hatással volt az erdőgazdaságunkra is, mert hiszen azok a jelszavak, amelyek a vagyon korlátolatlan szabad használatának jogát követelték a gazdálkodó egyén részére, természetesen, az erdőgazdaság előtt sem állottak meg. Hatásuk az ország közvéleményében is kialakította azt, a kapitalizmus ideológiájának megfelelő felfogást, hogy az erdőgazdaságnak és az állami erdészeti igazgatásnak is az a legfőbb, minden mást háttérbe szorító célja, hogy az erdőtulajdonosok vagyonszerzési törekvéseit mentől eredményesebben szolgálja, és ehhez a gazdasági cselekvési szabadságot az erdőtulajdonos részére biztosítsa. Ennek a felfogásnak természetes folyamánya az, hogy az erdőtulajdonosok az erdők fenntartásával olyan elválaszthatatlan kapcsolatban álló erdőgazdasági üzemtervek intézményében is a gazdasági szabadság korlátozását látták.

* Megvitatás céljából közli a Szerkesztőbizottság.

Ez a közfelfogás volt oka annak, hogy a már a kapitalizmus évtizedeiben hozott erdőtörvényünk, az 1879. évi XXXI. törvénycikk, az üzemterv szerint való erdőhasználat kötelezettségét csak az állam, a városok, a községek, közbirtokosságok, egyházi intézmények, alapítványok, hitbizományok és az ipari részvénytársaságok érdeire — tehát csak az úgynevezett korlátolt forgalmú erdőkre — vonatkozólag tudta kiterjeszteni, az egyes személyek tulajdonában álló erdőkre — vagyis az ún. szabadforgalmú vagy magánerdőkre — azonban már nem, úgyhogy ezek használatának módját az erdőtulajdonos saját kénye-kedve szerint állapíthatta meg.

De ez a közfelfogás vezetett az ország erdőállományának fenntartására annyira káros hatású elvnek a törvénybe iktatásához is, hogy csak az ún. feltétlen erdőtalajon álló erdők fenntartását kell intézményesen biztosítani, minek következtében azután a kapitalizmus évtizedei alatt minden olyan erdőnek, amely nem állt az ún. feltétlen erdőtalajon — vagyis nem állt a mezőgazdasági művelésre alkalmatlan talajon —, a kiirtása sem ütközött az erdőtörvény rendelkezései szerint akadályba.

A korszellem pozitívizmusa pedig a természetes felújításra alapított gazdálkodás rendszerei helyett, a könnyebben áttekinthető, a kapitalista vállalatok mechanikus üzemvezetésének elveit is inkább alkalmazhatóvá tevő, az egyszerű tarvágásra és mesterséges felújításra alapított erdőhasználat bevezetése felé tereli az erdőgazdaságunk fejlődését. Ennek tulajdonítható, hogy a kapitalizmus háború előtti évtizedeinek erdőgazdasága és erdészeti szaktudománya a tarvágás jegyében állott, úgyhogy ama kor erdőműveléstani tudományának standard-munkája: *Vadas Jenő* Erdőműveléstana lényegében véve szintén a tarvágás erdőműveléstana volt.

*

A történelmi igazságnak tartozunk azzal, hogy *Kaán Károly*: „*A Magyar Tudományos Akadémia és az erdőgazdasági tudományok*” című kiváló munkája nyomán megemlítsük, hogy az első világháború előtti évtizedekben és különösen a régi erdőtörvény előkészítésének és kodifikációjának munkálatai során is voltak az erdészeti szakközösségnek egyes kiváló alakjai, így főképpen *Lónyay Gábor*, *Hunfalvy János*, *Wagner Károly* és *Bedő Albert*, akik az erdők fenntartásának biztosítását helyes alapokra fektetni igyekeztek. És ki kell emeljük, hogy *Kaán Károly* már ennek az évszázadnak első évtizedében buzgólkodott azon, hogy a kincstári erdőkben a tarvágásos rendszer kiküszöböltessék és a házilagos termelésű, a természetes felújításra alapított erdőhasználat rendszere vezettessék be, — és tudjuk azt is, hogy e tekintetben a kincstári erdőknél a legszebb eredményeket érte el. Csakhogy a korszellem ereje általánosságban nagyobb volt ezeknél, az erdőgazdaság igazi érdekeit szolgáló megnyilatkozásoknál és törekvéseknél...

Hiszen az ennek az évszázadnak az első éveiben néha már általam is végighallgatott beszélgetésekből tudom, hogy az erdészeti szakemberek a tarvágásos rendszerre általában véve büszkéek voltak és csodálkoztak azon, hogy ezt az egyszerű, de nagyszerű rendszert elődeik már régen nem vezették be. A feltétlen erdőtalajra alapított, vagyis annak a felfogásnak, hogy az erdőknek csak azokon a talajokon van létjogosultságuk, amelyek mezőgazdasági művelésre nem alkalmasak, frappáns megnyilatkozására is emlékszem, amikor egy, a háborút közvetlenül követő időkben tartott értekezleten az akkori erdészetenek egy kiváló és egyáltalában nem konzervatív felfogású tagja, mintegy felcsattanva, azt mondta: az Alföldnek hivatása az, hogy búzát termeljen, nem fát, és ezért az erdőknek az Alföldön nincsen semmi keresnivalójuk.

Az előadottak mellett egyébképpen az első világháború előtti kor erdészeti közfelfogása nem támasztott különös kívánságokat sem az erdészeti igazgatással, sem az erdészeti szaktudománnyal szemben. Gondot legfeljebb az okozott, hogy a külpolitikai és gazdasági válságok a nagy faipari vállalatok hatalmas fűrésztelepei termékeinek értékesítését néha megzavarták.

*

Erdőgazdaságunknak az előbbieken jellemzett viszonyaiban rejlő törvényhozási és gazdasági fogyatékoságok és hibák azonban az első világháború idejében olyan bajokat váltottak ki, melyek sürgős és átfogó rendelkezéseket tettek szükségessé. A hadrakelt seregek és a hadfelszerelési iparok szükségleteinek fedezése — amint az erre irányuló tárgyalásokról magam is emlékszem —, szinte hihetetlennek látszó famennyiséget igényelt és nagymértékű tömegtermeléseket tett szükségessé. A háború

vége felé pedig a faárak folytonos emelkedése fokozott erővel terelte a jövő gazdasági érdekeivel mit sem törődő „erdőkitermelési vállalatokat”, de sok helyen az erdőbirtokosokat is arra, hogy különösen az erdészeti jog rendelkezéseivel nem védett magánerdők faállományát sok esetben kíméletlenül kitermeljék. Ennek következtében sok erdő pusztult el, és ami szintén veszedelmes jelenség volt, sok helyen az elpusztított erdők talaja nem is került többé vissza az erdőgazdasághoz.

Ezért a kormány a háború esetére szóló kivételes intézkedésekre való felhatalmazottsága alapján kiadott 3296/1918. M. E. számú rendeletével a fahasználatok gyakorlását a magánerdőkre is hatósági engedélyhez kötötte és ezzel ezeknek a használatát is az erdőgazdasági okszerűség korlátai közé szorította. Az ugyanezen évben kiadott 6201/1918. M. E. számú rendeletével pedig a kormány minden erdő irtását — tehát a nem feltétlen erdőtalajon álló erdők irtását is —, a földművelésügyi miniszter engedélyéhez kötötte.

Amint látjuk, az előbb idézett és az 1879. évi törvénycikkbe foglalt régi erdő-törvénynek elveit áttörő két rendelet még az első világháború idejében kelt. De a későbbi törekvéseknek alapját is sok tekintetben e két rendelet rendelkezései adják. Ezért, véleményünk szerint, ez a két kivételes kormányrendelet nyitja meg azt a korszakot, melyet az erdészeti történések szempontjából a két világháború közé eső korszaknak kell tekintetünk.

*

Milyen volt ez a korszak, melyek voltak azok a törekvések, amelyeket e korszak erdészeti viszonyaiban — tehát az erdőgazdaságnak, az erdészeti állami igazgatásnak, az erdészeti szaktudománynak viszonyaiban — mint újakat, haladókat kell értékelnünk?

Erre a kérdésre gondolva, elsősorban azt kell kiemelnünk, hogy a háború által felidézett és az előbbieken már említett káros erdőgazdasági jelenségek mintegy felrázták az erdészeti szakközönségünket az első világháború előtti kor megelégedett létszemléletéből. Tudatosították benne azt az érzést, hogy bajok vannak és életre keltették benne az ezek orvoslására irányuló törekvéseket.

Ezeknek a törekvéseknek egyik igen jelentős, összefoglaló megnyilatkozását kell látnunk *Bund Károlynak*, az Országos Erdészeti Egyesület titkárának a „*Mit várunk az új erdőtörvényről?*” cím alatt 1918-ban megjelent közleményében. E szerint az új erdőtörvényről azt várja az ország, „*hogy az erdeiben rejlő nagy, értékében és jelentőségében úgyszólván napról napra emelkedő nemzeti kincs az eddigieknél jobb védelemben részesüljön... az erdő fenntartására sokkal több törvényes biztosíték szerzessék, mint eddig...*” Azután azt mondja a fenti közlemény, hogy új, formailag egyszerű üzemtervi utasításra van szükség, „*amely ne a tarvágásos üzemek, az egymás mellé sorakoztatott nagy vágásoknak eszményképét szolgálja, hanem módot ad a természetes felújítás eljárásainak okszerű s többnyire hosszabb felújítási időtartamokkal járó sikeres érvényesítésére...*” A továbbiakban pedig „*teljes értékű*” állami erdőkezelést kíván, „*mely ne álljon meg a fele úton, ne merüljön ki az irodai ügyvitelben*”, hanem az ésszerű erdőgazdasági termelés feltételeit magában az erdőben teremse meg. Kívánja az erdészeti közigazgatás egyszerűsítését, kiemelve az 1898. XIX. t.c. rendelkezései szerint az állami erdőkezelést ellátó állami erdőhivataloknak az erdőfelügyelőségekbe való beolvasztását, és az erdészeti ügyek állami igazgatási intézésének olyan rendszerét, mely az erdőtörvénynek végrehajtását is az illetékes szakemberek kezébe helyezi. Ezután pedig *Rochlitz Dezsőnek* 1918-ban „*Erdészeti jogelveinkről*” cím alatt megjelent nagy tanulmányára kívánunk utalni, mint olyanra, amely szintén országos kívánalmaknak ad helyet, amikor régi erdészeti jogunk alaptörvényeit, az 1879. évi XXXI. t. cikket bírálva, azt mondja, hogy „*az erdőről rendelkező köztörvénynek... magukat az erdőket kell védelembe venni, ezeknek a fenntartását és okszerű kezelését kell biztosítani, akárkinek a kezén legyenek is azok*”. És tudjuk, hogy ezek a tételek lesznek vezető szövegei Kaán Károly kiváló munkájának, az 1920-ban megjelent „*Erdőgazdaság-politikai kérdések*”-nek is.

Amint azt az előadottakból látjuk, az első világháborút követő kor haladó erdészeti törekvései — nagyon helyesen —, elsősorban is az erdészeti jog célszerű reformjától várják a világháború által felidézett vagy legalábbis nagymértékben fokozott erdőgazdasági bajaink orvoslását.

Az erre irányuló kezdeményezéseket azonban rövid idő múlva követik az első világháborút lezáró békeszerződések rendelkezései, amelyek folytán Magyarország az erdős hegyvidék legnagyobb részét elveszítette. Az ezáltal teremtett helyzet természetesen nagy hatással volt erdészeti törekvéseink tartalmára és dinamikájára egyaránt.

Nekem, aki ezekben az időkben az egykori Faértékesítő Hivatalnak, majd a Földművelésügyi Minisztérium erdészeti főosztályának, azután a budapesti erdőfel-

ügyelőségnek voltam alkalmazottja, és közben, rövid ideig, Kaán Károlynak személyi titkára is voltam, élénk emlékezetemben van az a nyugtalan, a sürgős intézkedések folytonosságából álló munka, amely az első világháborút közvetlenül követő években az erdészeti igazgatás különböző szerveire reá nehezedett. Hiszen a hiányzó faanyagot sok esetben kényszertermelések elrendelésével kellett fedezni. Amde ugyanakkor örködnünk kellett már afelett is, hogy a sok helyen amúgy is erősen kikezdett erdőségeinket se rontsuk tovább stb. Az Alföld-fásításnak Kaán Károly által megindított lelkes propogandája pedig az ezzel járó feladatok megoldása sürgős aktualitásának érzését kelti fel országszerte.

Az ezekkel a jelenségekkel együttjáró rendkívül sok és nehéz teendők ellátásának fokozott biztosítása végett a minisztertanács az erdészeti állami igazgatás vezetőjét, Kaán Károlyt az 1919. év végén az erdő- és faügyek országos kormánybiztosává nevezte ki. Ennek a kinevezésnek az volt a célja, hogy addig is, amíg az erdők fenntartásáról és használatáról szóló, és széleskörű előmunkálatokkal járó új törvényjavaslat egészében elkészül, a legsürgősebben megoldandó kérdések rendezéséről külön törvényjavaslatokat terjesszen a törvényhozás elé. Ezeknek a legsürgősebb teendőknek ellátása jegyében jöttek létre: „Az erdészeti igazgatásról”, — „Az alföldi erdők telepítéséről és a fásításokról”, — „Az Országos Erdei Alapról” — és „Az erdőbirtokhitelről” szóló 1923. évi XVIII., XIX., XX. és XXI. törvénycikkek.

E törvények méltatásával foglalkozva, meg kell jegyezzük, hogy kezdetben az alapelvek tekintetében az erdészet szakköréiben teljes volt az összhang. Később azonban változások is jelentkeztek a véleményekben. Ehhez járult azután az is, hogy a törvényjavaslatok előkészítésének és összeállításának munkalatai során, a háborút közvetlenül követő évek erdészeti adminisztrációjának mozgalmas nyugtalansága miatt, az érdekképviselések sem voltak mindig megfelelően meghallgathatók. Ezért akkor, amikor a szóban forgó törvényalkotások megjelentek, azoknak a különböző értekezleteken és az irodalomban történő megvitatásánál a bírálat, sőt az ellenkezés hangjai is hallatszanak. Így pl. „Az erdészeti igazgatásról” szóló 1923. évi XVIII. t. c. körül, amely a magyar erdészeti igazgatás régi vidéki szervezetének három, egymással szolgálati kapcsolatban nem álló középfokú tagozatát, nevezetesen: az erdőfelügyelőségek, az állami erdőhivatalok és a kincstári erdők igazgatási hivatalainak tagozatait az erdőigazgatóságoknak egységesen kiépített szervezetével cseréli fel, élénk irodalmi polémiák keletkeztek. Mi ezeket az érdekes és tanulságos vitákat nem ismertethetjük. A magunk részéről való kiértékelést illetőleg azonban meg kívánjuk jegyezni azt, hogy a törvénynek különösen azt a rendelkezését, amely azt mondja, hogy az erdőgazdaság a hatáskörébe utalt fontosabb ügyekben táncsülésen határoz, melynek elnöke az erdőigazgató és tagjai az erdőigazgató helyettese, az erdőigazgatóság kötelékébe tartozó erdőfelügyelők és az erdőrendezők: — helyénvalónak és helyesnek találjuk azért, mert a régi rendszerű erdőfelügyelőségnél töltött szolgálati időm alatt az erdőfelügyelőknek a népgazdaság, egyéb érdekeket is érintő intézkedéseikben nem egy esetben az erdészeti igazgatás szempontjainak egyoldalú érvényesítésével is találkoztam, ami ezt a szervezetet sok helyen ellenszenvessé tette. És meg vagyok győződve arról, hogy az ilyen esetek és az azokból keletkezett, rendszerint tetemes munka- és idővesztéssel járó fellebbezések elmaradtak volna, ha az ilyen ügyekben elfoglalandó álláspont kérdésében a széleskörű tapasztalattal rendelkező erdőigazgatósági tanács határozott volna.

Az Alföld-fásításról szóló 1923. XIX. törvényre vonatkozólag csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy e törvény célját és tartalmát illetőleg minden oldalról helyesléssel találkoztunk. Az arról érkező szakírók közül egyesek csak annak az észrevételnek adtak kifejezést, hogy ennek nem mint külön törvénynek, hanem mint az új, szervesen egész erdőtörvény egy részének kellett volna megjelennie. Ezt az álláspontot nem is lehet helytelennek tekinteni. De meg kell jegyezzük, hogy mégis jó, hogy így történt, mert máskülönben az ország közvéleménye által is annyira sürgetett Alföld-fásítás akciójának megindításával az új erdőtörvénynek 1935-ben történt életbeléptetéséig, vagyis mintegy 12 évig kellett volna még várakozni.

Igen jelentős rendelettel bír „Az Országos Erdei Alapról” szóló 1923. évi XX. törvény, amely olyan pénzalap létesítéséről gondoskodik, amelynek jövedelme az állami költségvetés megfelelő hitelösszegein felül erdőgazdasági köz célok — így különösen az erdészeti tudomány és szakirodalom előmozdítása, az erdészeti kísérlet-ügy fejlesztése stb. — szolgálatát van hivatva előmozdítani.

Az 1935. évi IV. törvénycikkbe foglalt új, egységes erdőtörvény az 1923. évi XVIII., XIX. és XX. törvényeket hatályon kívül helyezte, de a bennük megnyilatkozó törekvések értékelése végett meg kell jegyezzük azt, hogy e törvények alaprendelkezéseinek jelentős részét az új egységes erdőtörvény is átvette.

Nagyon érdekes képet mutat „az erdőbirtokhitelről” szóló 1923. évi XXI. törvény kiértékelése. A pénzüintézetek ugyanis csak az erdő talajára adtak hitelt, mert az erdő faállományát ingó jószágnak tekintették, amelyre nem lehet jelzálogos hitelt adni. Ezért az erdőbirtokosok, ha pénzre volt szükségük, erdejük faállományának egy részét vágták ki és azt tették pénzzé. Találóa mondja Kaán, amikor e törvény szükségességét indokolja, hogy ha pl. egy községnek egy új épületet kellett létesítenie vagy új utat építeni és ehhez pénzre volt szüksége, akkor, ha erdeje volt, rendkívüli fahasználatra kért engedélyt. A törvény ezért lehetővé teszi, hogy nemcsak a talajra, hanem az erdő egészére is lehessen jelzálogos hitelt felvenni a jelzálogul lekötött erdő talaja és faállománya együttes értékének 60%-a erejéig.

A törvény rendelkezései szerint a földművelésügyi miniszter a kölcsönrel terhelt erdőgazdaságot saját szakközegeivel fokozottabban ellenőrizteti és intézkedik arról, hogy az erdőtulajdonos az erdő használatát a célszerű mértéken túl igénybe ne vehesse, hanem csakis az okszerű és tartamos gazdálkodásnak megfelelő fatermést használhassa ki. Ha az erdőtulajdonos nem gazdálkodik okszerűen és emiatt a kölcsön törlesztése kétségessé válhatnék, az állam a kölcsön visszafizetésének idejéig az erdejét állami kezelésbe veszi és az ilyen erdő bevételeiből gondoskodik a kölcsöntörlesztés esedékes részleteinek kifizetéséről. Az állam tehát, amint látjuk, garanciát vállalt a kölcsön pontos visszafizetéséért.

Végeredményben tehát közvetett úton ez a törvény is az erdők fenntartásának érdekeit szolgálja, mert a birtokos, ha erdejét kölcsönrel terhelheti meg, nem kell csak azért vágatnia, mert pénzre van szüksége. És elősegíti ez a törvény azt is, hogy a birtokosok a beruházásaikhoz szükséges pénzüsszegekhez hozzájussanak és ezáltal erdőgazdaságaik belterjességét fokozzák.

Azt gondolhatnánk, hogy az erdőbirtokosok ezt a törvényt szívesen fogadták. Ámde az Erdőbirtokosok Faértékesítő Részvénytársaságának vezérigazgatója, Bíró Zoltán, az Erdészeti Lapok-ban közzétett cikke szerint, a törvény most idézett határozmányában csak „a hitelező érdekeinek védelme és a miniszteri mindenhatóság biztosítása” céljából való „szokatlan rendelkezéseket” lát. És ez a felfogás oda vezetett azután, hogy az 1935. évi IV. törvénycikkbe foglalt új erdőtörvényt ezt a törvényt is hatályon kívül helyezte.

Az előadottak kiértékelésére gondolva az elmondottakat ki kell egészítenünk még azzal, hogy az erdőfenntartás érdekeinek szolgálata céljából az erdőbirtokhitelről szóló törvényünket az 1936-ban tartott Erdészeti Világkongresszus erdőgazdaságpolitikai osztályának egyik ülésén ismertettük. A kongresszus a Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézethez az erdőgazdasági hitelek intézményének a nemzetközi együttműködés útján való fejlesztése céljából előterjesztést tett arra, hogy a különböző államokban az erdőbirtokhitelek intézményére vonatkozó adatait bekérje. Az Intézet a szóban forgó tudakozódást meg is kezdte, de az időközben támadt háborús események az akció folytatását lehetetlenné tették.

A két világháború közötti kor erdészeti törvényhozási alkotásai ismertetésének útjain elérkeztünk az 1935. évi IV. törvénycikkbe foglalt új magyar erdőtörvényhez. Ha ezt a törvényt történeti értékelés céljából kívánjuk elbírálni, úgy meg kell állapítanunk azt, hogy ez a törvény elvi síkon haladást jelent a régi alaptörvénnyel, az 1879. évi XXXI. törvénnyel szemben, mert az üzemterv szerinti kezelést kiterjeszti a magánerdőkre is. Az ettől várható előnyös hatást azonban lerontotta az, hogy a törvény igen tág határok közötti — egészen az üzemtervben 10 évre megállapított főhasználat mértékének határáig terjedhető — rendkívüli fahasználat engedélyezésére nyújt lehetőséget.

Így történt az, hogy az ország erdőségeiben már a második világháború előtti években engedélyezett, a világháború éveiben pedig kötelezővé tett rendkívüli fahasználatok aránytalanul kikezdték és sok helyen le is rontották a növedéket szolgáltató fakészletet. Ez az oka annak, hogy a magyar erdészet nem volt képes olyan fakészletet létrehozni, amely az ország termőhelyi viszonyainak megfelelő hozadékot nyújtó erdőgazdaságnak alapját képezhette volna. És ez az oka annak, hogy a Magyar Népköztársaság az erdőgazdaság terén annyi súlyos kötelezettséggel terhelt örökséget kellett átvenni a két világháború közötti kor Magyarországtól. Mindez pedig azért történt így, mert amint azt az új erdőtörvény kodifikációjának és parlamenti tárgyalásának idejében történt értekezleti és irodalmi megnyilatkozások mutatják, az erdőbirtokosok akkor is elsősorban az erdőtulajdon szabad élvezetének biztosítására kívántak figyelemmel lenni.

Nagy értéke azonban a törvénynek, hogy a természetvédelemre vonatkozó rendelkezéseket is felvette határozmányai körébe, és ezáltal ennek, a tudomány, a természetélvezet és a népnevelés szempontjából egyaránt vonzó, szép feladatkörnek

munkálását a természettel már hivatásunknál fogva is szoros kapcsolatban álló szakunkra bízta.

Az első világháborút közvetlenül követő idők erdőgazdasági programjának — amint azt láttuk — sarkalatos tételei: az erdészeti igazgatás korszerű újjászervezése, az üzemtervszerű kezelést minden erdőre kiterjesztő törvényes rendelkezések felállítására; a tarvágásos gazdálkodás helyébe a természetes felújításra alapított gazdálkodás rendszerének bevezetése és az Alföld-fásítás foganatosítása voltak.

Az első két, jogi természetű tétellel az előbbieken foglalkoztunk már. A harmadik tételbe foglalt törekvések érvényesítését pedig az 1920. évi 14.500 szám alatt kiadott erdőrendezési utasítás vezette be. Ez az utasítás szakít a régi, tarvágásos üzemszabályozási rendszer szűk és merev kereteivel. Határozmányai szerint a részletes fahasználati tervben a legközelebbi 10 évre rendelkezésre lehet bocsátani az egész fordulószaki, 20 évi — sőt esetleg ennél nagyobb területet is, úgy, hogy a szélesebb körzet erdőrészeleiben akként lehessen az évi fahasználatokat kijelölni, ahogyan az különösen a száralóvágásos gazdaság elveire alapított erdőművelés követelményeinek az adott viszonyok között leginkább megfelel. A szabályozó elv — ebben az új utasításban — csak a szabályszerű hozamhoz való lehető alkalmazkodást követeli meg, amely követelmény betartása a 10 évenként esedékes revíziók alkalmával kerül ellenőrzés alá.

A természetes felújítás bevezetésére irányuló széleskörű akció és emellett különösen Kaán Károlynak 1920-ban „Erdőt az Alföldre” cím alatt kiadott röpirata által megindított Alföld-fásítási propaganda, tudományos szempontból is föltötte értékes és az erdészeti szaktudománynak jóformán minden ágazatára kiterjedő előadásokkal és értékezőkkel gazdagította erdészeti szakművelődésünket. Ez a sokoldalúság kelti fel azt a belátást, hogy az erdőt mint a természetes termelési tényezőket, tehát mint a klíma, a talaj és a növényzet egymásrahatásának eredményeképpen kialakult életközösséget — biocénózist — kell felfognunk. Az ebből a felfogásból eredő törekvések a két világháború közötti korbeli erdészeti szakművelődésünknek egyetemleges fejlődésére is jellegzetes hatással vannak, ami főként abban nyilvánul meg, hogy az erdőgazdasági tudományok művelésében az erdőgazdaság biológiai tényezőinek mentől alaposabb megismerését célzó kutatások is növekedő jelentőséget foglalnak el. Ennek a munkásságnak vázlatos ismertetése is olyan irodalmi tanulmányt tenne szükségessé, amely semmiképpen sem férhetne el ennek a dolgozatnak szűk keretei között. Eppen ezért a dolgozat céljának és eddig követett rendszerének megfelelően a két világháború közötti kor erdőgazdaságtudományi munkájának méltatásánál is csak a legkiemelkedőbb és valóban korszakalkotó mozzanatokot említő utalásokra szorítkozhatunk. Ezeket az utalásokat pedig az erdő életközössége legfontosabb három tényezőjére: a klímára, a talajra és az erdő növényzetére vonatkozó mozzanatok sorrendjében kívánjuk megtenni.

A klímával foglalkozva először meg kell jegyezzük, hogy mi, akik még az első világháború előtti időkben szereztük meg az erdészeti szakképzettségünket, arról, — amit pedig Főiskolánk ősi elődjén, az egykori selmechányai Erdészeti Tanintézetben már a múlt század első felében tanítottak, de amit későbbben a kapitalista évtizedek pozitívizmusa háttérbe szorított —, hogy ti. az erdőnek a közvetlen környezet klímáját is sok tekintetben előnyösen befolyásoló mikroklímája van, és hogy az erdő a becses mikroklimatikus hatását a mezőgazdaság és a népegészség javára fel lehet, sőt fel kell használni: mi még jóformán semmit sem hallottunk. Ezt a nagy jelentőségű mozzanatot a két világháború közötti kor erdészeti tudománya vezette be ismét az erdészeti klímaológiába és ez a kor fejlesztette ki az erdő mikroklimatikus hatásainak konkrét meghatározását szolgáló megfigyelések rendszerét is.

Az előbbiekhöz hasonló a helyzet az erdészeti talajtan terén is. Ezt a fiatal, de azután rohamos fejlődésnek indult tudományt szintén az első világháborút követő kor kutatómunkássága állította az erdőgazdaság effektív szolgálatába. A talajtani és a botanikai kutatómunkásság hozza létre ugyanis, mint új fejezetét a tudománykörnek, az erdőtalaj biológiáját. A talajtan révén kerül az erdészeti szaktudomány kapcsolatba a szikes talajok vizsgálatával, a talajvízállás rendszeres megfigyelésével, a talajterképezéssel stb. Mindezek a mozzanatok a két világháború közötti kor erdészettudományi törekvéseinek javára irandók.

A növénytanak mint az erdészet egyik alaptudományának körébe tartozó tudományos munkásságnak egyik kiemelkedő mozzanata az, hogy az erdőgazdaság termelő erőinek fokozását kívánva szolgálni, munkakörébe elsősorban is a növények legfontosabb életfolyamatának, a szénasszimilációnak és az ezt befolyásoló ökológiai tényezőknek alapos vizsgálatát vette fel. Emellett különösen kiemelendő, hogy ennek

a kornak az erdészeti botanikai munkássága vezetett a növénytani tudomány egyik újabb — és erdőgazdasági vonatkozásokban különösen *dr. Kiss Ferenc* és *dr. Magyar Pál* által kiművelt — ágazatának: a növényesztrológiának az erdóművelés körében való tudatos alkalmazásához. Az idevonatkozó megfigyelések és vizsgálatok ugyanis világosan mutatták, hogy a különböző növényzövegetek és az ültetendő fajok közötti összefüggések ismeretének különösen a homokos és szikes alföldi talajok beerdősítésénél és a gazdasági fásításoknál kiemelkedő erdóművelési jelentősége van.

Az erdészeti alaptudományoknak, tehát a klímatológiának, a talajtannak és a növénytannak körébe tartozó munkásság eredményeinek értékelésével kapcsolatban meg kell említenünk *dr. Fehér Dánielnek* és *dr. Botvay Károlynak* a nevét.

Az alaptudományok terén folytatott munkásság méltatása után a szoros értelemben vett erdészeti szaktudományokra térve át, mint legfontosabb mozzanatot akarjuk kiemelni, hogy a két világháború közötti időkben az erdóművelés terén azok a kérdések kerültek a tudományos kutatások homlokterébe, melyek a természetes felújításra alapított erdőgazdálkodás rendszereinek bevezetésével és az alföldi területek homokos és különösen szikes talajainak beerdősítésével állottak kapcsolatban. És meg kell említenünk még azt is, hogy a magyar erdőgazdaság ebben a korban *Róth Gyulának* az erdóműveléstani tanszék akkori vezetőjének kétkötetes munkájában egy, a kor színvonalán álló erdóműveléstant kapott. Az erdóműveléstannal olyan szoros összefüggésben álló erdővédelemtannak a két világháború közötti korban történt művelésénél — mely téren különösen *Kelle Artur*, *Haracsi Lajos* és *Győrfi János* tudományos munkássága emelendő ki —, különösen értékelnünk kell azt, hogy e kor erdővédelemtana, határozottan foglal állást amellett a felfogás mellett, hogy mind a szerves, mind a szervetlen világból eredő kórokkal szemben a leghatásosabb védelmet a jól átgondolt, helyesen alkalmazott és az erdők természetes életközösségi alapjának fenntartását biztosító erdóművelés és erdőhasználat módjaiban kell keresnünk. Mert ha a helyes gazdasági védekezés követelményeinek eleget teszünk, akkor a károkozók elleni közvetlen, technikai védekezés eszközeinek alkalmazására alig leszünk ráutalva.

A természetes felújításra alapított erdőgazdaság módszereinek megvalósítására irányuló törekvések megnyilatkoznak az erdőhasználat terén is. Így pl. a tarvágások közelítés és szállítás eszközei mellett, az erdei utak építése és a különböző gépi járművek és berendezések — tehergépkocsik, kerek és láncfalpas vontatók, drótkötélpályák stb. — alkalmazására irányuló törekvések nyomulnak előtérbe. És ki kell emelnünk, mint igen jelentőseket, azokat a törekvéseket is, melyek a hazai fajok, így különösen az akác és a szil fájának használatát igyekeznek szélesebb körben bevezetni, majd pedig a nyárfafélék fizikai és technikai tulajdonságait vizsgálva, ezekben a fajokban pótlást keresnek a hiányzó fenyőfáért.

Az erdészeti szaktudományok körébe tartozó feladatok megoldásának munkálására irányuló törekvések, természetesen, mind fokozottabb mértékben veszik igénybe az 1923-ban Sopronban ismét életre hívott Erdészeti Kísérleti Állomásnak közreműködését is. Ezért 1926-ban újra megindult az intézetnek 1918 óta szünetelő folyóirata: az *Erdészeti Kísérletek* is. Mint újabb problémák különösen az átöröklés kérdése, vagyis a famagvak származásának befolyása a fejlődésre, a futóhomok- és kopár területek és különösen a szikes területek befásítása, a külföldi fajok honosítása, a talajjavítás, a műtrágyázás, az erdei famagvak vizsgálata voltak azok a feladatok, melyek a Kutató Intézet közreműködését fokozott mértékben megkívták. És ki kell emelnünk még, hogy a szikes területek befásításának, valamint általában véve az Alföld-fásítás technikai és fiziológiai problémáinak művelése céljából Püspökladányban az Erdészeti Kutató Intézet vezetése alatt álló kísérleti telepet is létesítettünk.

Az előbbieken már említett új erdőrendezési utasításnak 1920-ban történt kibocsátása reá irányítja az újonnan életre hívott Erdészeti Kutató Intézet figyelmét a hozamszabályozás legfontosabb segédeszközének, a fatermési tábláknak összeállítására is. E téren *Rónai Györgynek* és különösképpen *Fekete Zoltánnak*, az erdőrendezéstani tanszék akkori vezetőjének nevét kell megemlítenünk, akinek kitartó munkássága tette lehetővé, hogy a magyar erdőgazdaság még a két világháború közötti korban a kor színvonalán álló hazai akác és tölgy fatermési táblákat kapott.

Egyetemes, az erdészeti tudomány és gyakorlat szempontjából jelentős eseményként kell értékeljük az Erdészeti Zsebnaptárnak az Országos Erdészeti Egyesület által 1943-ban történt kiadását is. Az Egyesület ezzel újra megindította az 1882-től kezdve 1918-ig évenként megjelent, de az első világháborút követő évek nehéz viszonyai miatt elakadt Erdészeti Zsebnaptár kiadását. Ez a Zsebnaptár, mint az új sorozat első évfolyama jelent meg két kötetben. Tartalma azonban gazdagabb, mint az 1918-ban elakadt régi Erdészeti Zsebnaptáré volt, mert a különböző táblázatok —

fatermési stb. táblázatok és az erdészeti törvények mellett az egész erdészeti szak-tudomány egyes ágazatainak enciklopédikus összefoglalását is magában foglalja. Ezek az összefoglalások — amint ezt a Zsebnaptár bevezetése mondja: az emlékezet felfrissítésére szolgálnak és ezáltal a különböző erdészeti munkakörök ellátása he-lyességének biztosítását kívánják szolgálni.

*

Záradékol a két világháború közötti kornak a nemzetközi együttműködés szem-pontjából jelentős történéseire is kiterjeszkedve a következőket kívánjuk még elő-adni.

Az 1926-ban Rómában megtartott I. Erdészeti Világkongresszus kimondta, hogy a jövőben meghatározott időközönként kell ilyen kongresszusokat tartani és ezeknek összehívását a Római Nemzetközi Földművelésügyi Intézetre bízta. Az Intézet fel-kérésére a II. Világkongresszust a magyar kormány hívta össze, s így történt, hogy azt 1936 szeptember havának első felében Budapesten a Magyar Tudományos Aka-démia termeiben tartották meg. A kongresszus munkájáról háromkötetes „Annales” számol be teljes részletességgel.

A világkongresszust közvetlenül megelőző időben ült össze ugyancsak itt, Ma-gyarországon az Erdészeti Kutató Intézetek Nemzetközi Szövetségének (IUFRO) kongresszusa is.

Ezek a kongresszusok szép és ünnepélyes megnyilatkozásai voltak az erdőgazda-ság és az erdészeti szaktudomány terén annyira fontos nemzetközi együttműködés-nek, és emellett az egyes konkrét feladatkörökre vonatkozó határozataikkal közvetle-nül is szolgálták ezt az együttműködést. Az e határozatok érdemleges megvalósítá-sára megindított munka eredményes folytatását azonban, sajnos, az e kongresszuso-kat követő idők külpolitikai eseményei és az ezek nyomán járó második világháború lehetetlenné tették.

A két világháború közötti korszak erdészettudományi munkásságában, mint nagy jelentőségű teljesítményt kell még értékeljük azt is, hogy Erdészeti Kutató Intéze-tünk ugyancsak az Erdészeti Kutató Intézetek Nemzetközi Szövetsége (IUFRO) hatá-rozatának megfelelően, Roth Gyula és Gerlai Arnold munkásságának eredményekép-pen a magyar erdészeti bibliográfiát is összeállította és 1936-ban „A Magyar Erdé-szeti Irodalom Könyvészete 1934-ig — Bibliografia Universalis Silviculturae Hunga-riae” — cím alatt kiadta.

*

Most, amikor dolgozatunkat befejeztük, önkéntelenül is dr. Vasziljev P. V. „Az erdészettudomány világnézeti kérdéseiről” írott tanulmányának az a megállapítása jut az eszünkbe, hogy „a szovjet erdőgazdaság előnye abban nyilvánul meg, hogy terv-szerű fejlődése az erdészeti tudományok hatalmas, akadálytalan fejlődésére támasz-kodhatik...” Ha erre a megállapításra és az előadottakra gondolunk, akkor nyil-vánvalóvá válik előttünk az, hogy erdőgazdaságunk fejlődésének útjába a két világ-háború közötti korban a társadalmi viszonyok megszabta korlátok mellett az erdő-törvényeink rendelkezéseinek fogyatékosága is gördített akadályokat. De nyilván-valóvá válik előttünk az is, hogy az a tény, hogy a felszabadulásunkat követő föld-birtokreform és az Alkotmányunk az ország erdeit a nép vagyónaként az állam tulajdonává tette, erdőgazdaságunk fejlődésének útjából ezeket az akadályokat elha-rította. Minden erőnkkel arra kell tehát most már törekednünk, hogy az erdészeti tudomány fejlődését fokozott mértékben vigyük előre, hogy minél nagyobb erővel támogathassuk a mi nagy és szép feladatunk munkálását: a szocialista magyar erdő-gazdaság kiépítését és fejlesztését.

Irodalom

Lesenyi Ferenc: „A centenáriumi évszázada és az erdőgazdaság”. Erdészeti Lapok, 1948. október hó.

Lesenyi Ferenc: „Szocializmus és erdőgazdasági politika.” Agrártudományi Egyetem Erdő-mérnöki Karának Évkönyve, Fasc. 1. 1950.

